

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Мария Йовчева

по конкурса за заемане на академична длъжност ‘доцент’
професионално направление 2.4. Религия и теология
(Библеистика - библейска археология),
обявен от Богословския факултет, СУ “Св. Климент Охридски”
(ДВ, бр. 7 от 24.01.2014 г.)
с кандидат гл. ас. д-р Екатерина Атанасова Дамянова

Данни за конкурса. В обявения от Богословския факултет конкурс по професионално направление 2.4. Религия и теология (Библеистика – библейска археология) единствен кандидат е д-р Екатерина Атанасова Дамянова. По процедурата на конкурса не са допуснати нарушения. Документите за конкурса отговарят на всички изисквания и отразяват точно научната продукция на кандидата.

Научни трудове. Представената за рецензиране научна продукция включва една монография (*Материалната култура на Палестина през Римския период (63 г. пр. Хр. – 70 г. сл. Хр.)*). София, 2014), съставителство и увод на справочник (*90 години библеистика в България. Библиографски справочник*. София, 2014) и 12 статии. Научните интереси на Дамянова са съсредоточени не само в скромно отбелязаната от нея област на библейската археология и история, но и върху историята на библейския текст в Средновековна България и българската изследователска традиция върху Стария завет. Кандидатката има впечатляващ брой участия в национални и международни форуми, а така също и в национални и международни научни проекти. Участвала е в редакционната колегия на пет издания (сборници и книжки на сп. „Богословска мисъл“) на Богословския факултет. Спечелила е награда за млад учен на СБУ.

Научни приноси. Монографията „Материалната култура на Палестина през Римския период (63 г. пр. Хр. – 70 г. сл. Хр.)“ и основната част от публикациите на Дамянова (№ 5, 7, 8, 9, 14, 16 и др.) са посветени на **библейската археология и история**. Те са концентрирани най-вече върху въпросите на взаимодействието на библейския свят с римската култура и политика, разгледани въз основа на запазените архитектурни паметници и артефакти. Изследваните проблеми са обект на вековна изследователска традиция, което проличава и от цитираната богата първична и вторична

литература и коректно направения библиографски обзор. Въпреки това темата на Дамянова е избрана сполучливо, защото отговаря на нуждата от актуализиране на проблематиката, обобщаване и систематизиране на натрупаните факти и преоценка на влиянието на гръко-римския свят върху културната и политическа среда на Палестина в разглеждания период. За да постигне правилен прочит на библейските събития, авторката отчита единството между екзегетика и археология и се основава върху христологичното осмисляне на артефактите – не само като културен, но и като богословски, библейски феномен. Достоянство на публикациите на Дамянова в тази област са нейната богата начетеност, привличането на актуалните археологически данни и интердисциплинарният характер на изследванията, без които не може да се изгради коректна представа за този сложен период. Дамянова предлага реконструкция на историческия, културния и географския контекст на съдбоносните за човечеството промени, в която са отразени различни аспекти на политическия, религиозния и духовния живот на Палестина: специфичното съчетаване на юдейското с гръко-римското наследство, централизацията на култа в Йерусалим, формиране на йеротопията в Светите земи и др. В публикациите са синтезирани знанията на авторката, получени не само от научната литература, но и от нейната теренна работа. Трябва да се отчете също, че Дамянова постига сериозни резултати в област, която лесно подлежи на научни спекулации. Водещи за нейните изследвания са стремежът да се осъвременят традиционни вековни теми от старозаветната библеистика и живото отношение към библейския текст като към развиващ се компонент от църковния живот.

Освен с научната си стойност монографията е ценна и като учебно пособие за студентите, специализантите и магистрите в Богословския факултет, защото осветлява период, който е по-слабо застъпен в курсовете по Библейска археология. Богато илюстрирана с различни схеми, карти и снимков материал, книгата на Дамянова може да служи и за енциклопедичен справочник за Палестина от римския период.

Важно място в изследователските търсения на Дамянова заема *текстовата традиция на Стария завет в Средновековна България*. Публикациите в тази област (№ 3, 4 и 12) предлагат обобщен поглед със систематизирани исторически и текстологични факти, съобразен със

социокултурния и литургическия контекст, а също и с историята на гръцкия библейски текст. Избрани са два базови периода от развитието на средновековната ни книжовност, всеки от които се отличава със свои специфични проблеми. Статиите върху старозаветните текстове в епохата на Първото българско царство се занимават с въпросите около обхвата и поредността на преведените от светите братя Кирил и Методий книги, приноса на преславските книжовници за формиране на старобългарския библейски корпус, гръцките образци за различните старобългарски преводи и редакции, мястото и ролята на библейския текст в литературния и книжовния живот (включително и библейските цитати и мотиви в оригиналните съчинения на Кирило-Методиевите ученици и техните следовници). Вторият период, свързан с дейността на атонските и търновските книжовници през XIV в., поставя други въпроси пред изследователите, които отново са интерпретирани в социокултурен контекст (същност и пълнота на редакциите, степен на обновяване на библейския текст, роля на атонските книжовници и на св. Патриарх Евтимий, приемственост със старобългарските преводачески школи). Бих вметнала само, че към този период се налага по-прецизиран подход, тъй като в него се очертават две насоки. Едната включва обновяванията, които се извършват при ревизирането изобщо на литургическите, а не конкретно на библейските книги (например това засяга Псалтира, Евангелието, Апостола) във връзка с кардиналната богослужерна реформа през XIV в. В контекста на преводите от столетието би следвало за пълнота тук да се засегне и силно дискутираният въпрос как е редактиран Паримейникът (отделно като колекция, или са били поправяни четивата в рамките на различните богослужерни сборници). Другата насока в преводаческия поток е преводът/редактирането на библейски книги извън богослужерния корпус. Най-илюстративна за нея е дискусиата около тълковната версия на Книга Царства (най-ранен препис ОГНБ, Григ. 1/106 от 1418 г. със сръбско потекло), за чийто превод се сблъскват две хипотези: българската (Търновската книжовна школа – Патриарх Евтимий) и сръбската (кръга на сръбския деспот Стефан Лазаревич – Константин Костенечки). Също не бих приела напълно мнението, че св. Патриарх Евтимий и изобщо книжовниците от XIV в. продължават Кирило-Методиевата преводаческа традиция. По въпроса за образците на редакторите от това столетие са изложени противоположни виждания. Данните показват, че спрямо определящите структурата на езика компоненти и най-важните съставки на

речниковия фонд светогорските и търновските книжовници по-често следват не Кирило-Методиевите, а преславските предпочитания.

Преподавателска дейност. Едно от задължителните изисквания в конкурса за „доцент“ е преподавателската дейност на кандидата. Дамянова има сериозен преподавателски опит и нейните лекционни курсове са на високо научно равнище. За педагогическата реализация на кандидатката съдя и от нейния дял в обновяването на учебната програма на Богословския факултет с въвеждането на три нови научни дисциплини и с ръководството на три магистърски програми. Трябва да се отбележи също, че лекционните курсове на Дамянова предизвикват голям интерес, тъй като тя намира разнообразни форми на учебна работа със студентите.

Заключение. Като имам предвид приносния характер на изследванията и отличната преподавателска работа на гл. ас. д-р Екатерина Атанасова Дамянова убедено препоръчвам на уважаемите членове на научното жури и на Факултетния съвет на Богословския факултет при СУ „Св. Климент Охридски“ да ѝ бъде присъдена академичната длъжност „доцент“.

4.06.2014

София

Доц. д-р Мария Йовчева